

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ KONTROLIERIUS**

**SPRENDIMAS
DĖL DĖSTYTOJO VIEŠŲ PASISAKYMŲ**

2020 m. birželio 23 d. Nr. SP-9

Vilnius

Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolierius (toliau – kontrolierius), vadovaudamasis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (toliau – MSĮ) 17 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. XI-1583 „Dėl Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos įsteigimo ir Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų patvirtinimo“, 13 punkto 1 papunkčiu ir pagal Vilniaus apygardos administracinio teismo 2020 m. kovo 10 d. sprendimą, kuriame nurodytas įpareigojimas iš naujo išnagrinėti skundo dalį dėl dėstytojo A. B. galimai padarytų akademinės etikos pažeidimų, išnagrinėjęs Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) pareiškėjų E. D. ir D. Š. skundų dalis dėl dėstytojo A. B. galimai padarytų akademinės etikos pažeidimų,

n u s t a t ė:

Pareiškėjas E. D. skunde nurodė, kad 2017 m. devyni iš dešimties studentų, tuo metu studijavusių dėstytojo A. B.¹ dėstomą privalomąjį dalyką Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute (toliau – VU TSPMI), administracijai pateikė prašymą (toliau – Prašymas) pakeisti studijų dalyką iš privalomojo į pasirenkamąjį visiems VU TSPMI atitinkamos studijų programos studentams. Prašymas buvo patenkintas. Po šio administracijos sprendimo dėstytojas A. B. viešojoje erdvėje paskelbė straipsnius, kuriuose buvo paviešintas Prašymas jo nenuasmeninus. Tokių duomenų atskleidimas, pareiškėjo E. D. manymu, „turėtų būti laikomas sąmoningu siekiu sudaryti priešišką aplinką viešojoje erdvėje bei pakenkti Prašymą teikusiems ir nuomonę išreiškusiems studentams <...>, tokiu [dėstytojo A. B.] elgesiu buvo siekiama užtikrinti, kad studentų išsakyta ir ginama nuomonė apie [dėstytojo A. B.] dėstomą dalyką būtų viešai sumenkinta ir galimai ribojama“². Viena iš straipsnių dėstytojas A. B. teigia, kad Prašymą teikę studentai parodė, jog „yra nekompetentingi ir jiems neturėtų būti leidžiama formuoti savo studijų programos bei išsakyti savo nuomonės apie studijuojamus dalykus ir jų dėstyto kokybę. <...> [dėstytojo A. B.] žinomumas ir reputacija galėjo turėti įtakos, kad šis teiginys

¹ Tikrieji asmens inicialai žinomi Tarnybai, tačiau sprendimo tekste vartojami išgalvoti, taip užtikrinant asmens duomenų apsaugą ir išvengiant asmens atpažįstamumo.

² Citatose vartojama kalba čia ir toliau – netaisyta.

vėliau buvo naudojamas tolimesniam Prašymą įteikusių studentų žeminimui ir šmeižimui“.

Pareiškėjas D. Š. kartu su savo skundu pateikė VU TSPMI darbuotojų 2017 m. liepos 20 d. pareiškimą VU TSPMI Akademinės etikos komisijai (toliau – Pareiškimas), kuriame nurodyti šie dėstytojo A. B. pareiškimai viešojoje erdvėje, kurie galimai pažeidė akademinę etiką: „Kiek žinau, [kolegos] dėl nekompetencijos <...> fakultetas nepriėmė į darbą. Bet stebuklingu būdu [kolega] atsidūrė VU TSPMI ir net tapo [profesoriumi]“; „Viskas labai paprasta: kai iš [VU TSPMI] <...> pasitraukė vienas <...> profesorius <...> [VU TSPMI] užtvindė nekvalifikuoti, nieko bendro su politikos mokslais neturintys leftistai“; „[administracijos darbuotojas], mano galva – bevalis, nors mano atžvilgiu stengiasi išlikti korektiškas ir neutralus. Jam vis dėlto gėda, nes dar turi sąžinės, bet įklimpo kai kam leisdamas žaisti tokius žaidimus“; „Nenorėčiau savęs sureikšminti, bet be mano paskaitų [VU TSPMI] liktų proftechninės mokyklos lygio aukštąja partine mokykla, kuri išleidžia tokius pat jaunuolius, kurie išeidavo iš mokslinio komunizmo ar komunistų partijos istorijos katedrų“. Tokie pasisakymai, pareiškėjų nuomone, „eskaluoja konfliktą, nes išviešina ir skatina viešai aptarinėti procedūrinę informaciją, liečiančią studentus ir kolegas <...> išsakyti teiginiai prieštarauja [VU TSPMI] ir [VU] akademinio solidarumo vertybėms, naikina kūrybingumo atmosferą, daro žalą tiek [VU TSPMI], tiek atskirų jo dėstytojų, studentų ir alumnų įvaizdžiui, pažeidžia studentų teises, supriešina akademinę bendruomenę“.

Pareiškėjai E. D. ir D. Š. skunduose nurodė, kad dėstytojo A. B. pasisakymai kolegų, studentų ir kitų akademinės bendruomenės narių atžvilgiu viešojoje erdvėje prieštarauja akademinėi etikai ir sukuria priešišką atmosferą tarp akademinės bendruomenės narių.

Dėstytojo A. B. 2018 m. rugpjūčio 28 d. paaiškinimuose nurodyta, kad „[Prašyme išdėstyta studentų nuomonė] buvo paviešinta [VU] TSPMI akademinėi bendruomenei pačių studentų iniciatyva. Procedūrinė informacija buvo viešinama socialiniuose tinkluose ir elektroniniuose studentų laiškuose“. Informacija apie [studento] darbo vietą „Europos komisijos atstovybėje Lietuvoje yra viešai matoma [studento] paskyroje socialiniame tinkle *Facebook*“. Dėstytojas A. B. taip pat informavo Tarnybą, kad „priešingai, negu teigia Pareiškėjai, minėtoje publikacijoje studentų pavardės neminimos“, o viešai pasisakyti dėl studento reikalavo viešasis interesas, nes studentas „kartu yra (tuo metu buvo) Europos komisijos atstovybės Lietuvoje [darbuotojas]“. Tuose pačiuose paaiškinimuose dėstytojas A. B. nurodė, kad Tarnyba yra klaidinama „neva [dėstytojas A. B.] tapatinęs [studentą] su kaltinimais dėl pinigų „įsisavinimo“. [Dėstytojas A. B.] yra sakęs: „už to stovi [tam tikro asmens] grupė, kuri jau dvidešimt metų įsisavina ES pinigus, gamindama šlamštą. Tarp jų yra ir <...> viceministras <...> irgi klasikinis „įsisavinimas“. Tokiu būdu [studentas] laisvanoriškai priskyrė sau [minėtų asmenų] skirtą apibūdinimą, kartu nesąžiningai [siekdamas] primesti [dėstytojui A. B.] tai, ko pastarasis apie [studentą] nėra rašęs ar kalbėjęs. Be to, analogiškos [dėstytojo A. B.] nuomonės apie „pinigų įsisavinimą“ ne kartą buvo skelbtos žiniasklaidoje, t. y. apie VU darbuotojų sąsajas su korupcija įtariamais politikais“. Dėstytojas A. B. taip pat paaiškino viešo pasisakymo dėl dėstytojo nekompetencijos aplinkybes: dėstytojas „sutiko <...> dėstyti <...> [VU TSPMI] <...> be jokio profesinio pasiruošimo <...> ne tik pakeitė savo turėtą specializaciją humanitarinių mokslų srityje (kas yra įprasta akademinės veiklos praktikoje), bet perėjo dirbti (pradėjo dėstyti) visai kitą – socialinių mokslų sritį, [neturėdamas] ne tik tinkamo specializuoto akademinio pasirengimo, bet net ir bazinio šios srities išsilavinimo. Viešai prieinamas [dėstytojo] CV nepaneigiamai įrodo, kad visos [dėstytojo] paskelbtos iki 2010 m. (prieš pradėdamas dirbti [VU TSPMI]) akademinės publikacijos yra priskirtinos humanitarinių, o ne socialinių mokslų sričiai, <...> informacijos [slėpimas] apie [dėstytojo] profesinės kompetencijos stoką pažeidžia pagrįstus [VU TSPMI] studentų lūkesčius, nes rinkdamiesi studijas [VU TSPMI], studentai pagrįstai tikisi gauti aukštos kokybės mokslo

žinias“. Dėstytojas A. B. paaiškinimuose taip pat nurodė, kad „būdamas [VU] akademinės bendruomenės narys, turi ne tik teisę, bet ir pareigą rūpintis [VU] misijos įgyvendinimu. Šią pareigą jam nustato [VU] Statutas ir [VU] akademinės etikos kodeksas <...>. Pareiškėjai, tvirtindami, neva [dėstytojas A. B.] eskaluoja konfliktą nutyli, kad pati konflikto priežastis yra [dėstytoją A. B.] diskriminuojantis [VU TSPMI] administracijos elgesys jo atžvilgiu. Šiuo požiūriu [asmenys pateikę skundus] siekia priežastį supainioti su pasekmėmis“. Dėstytojo A. B. 2020 m. gegužės 12 d. pateiktais duomenimis (2020-05-12 papildomi paaiškinimai dėl iš naujo pradėto tyrimo), „prieš dvejus metus [dėstytojas A. B.] buvo pašalintas iš <...> [VU] TSPMI. Tiesiogine pašalinimo priežastimi tapo [VU TSPMI] administracijos ir tuometinio VU rektoriaus <...> sprendimai, kuriais [dėstytojui A. B.] buvo užkirsta galimybė lygiateisiškai dalyvauti <...> paskelbtuose konkursuose profesoriaus vietai [VU] TSPMI užimti. Tai pripažino VU Senatas, pritaręs jo sudarytos darbo grupės išvadoms, kuriose konstatuojama, jog <...> VU rektorius įsakymu <...> paskelbti konkursai [VU] TSPMI buvo personalizuoti ir [dėstytojas A. B.] objektyviai juose negalėjo dalyvauti. [Dėstytojas A. B.] prarado mėgstamą pedagogo ir mokslininko darbą, su juo ir galimybę dalintis su kolegomis ir studentais per daugelį metų sukauptomis <...> studijų srities žiniomis, kurios galėjo būti itin naudingos [VU] TSPMI akademinėi bendruomenei ir ypač studentams <...>. [Dėstytojo A. B.] pašalinimas iš [VU] TSPMI sulaukė plataus ir iki šiol neslopstančio atgarsio visuomenėje, akademinėje bendruomenėje ir žiniasklaidoje“. Dėstytojas paaiškino, kad „jau 2012 m. įvykus pirmajam atviram išpuoliui prieš [dėstytoją A. B.] <...>, jis buvo iš karto suvoktas kaip tuometinės [VU] TSPMI administracijos pradėtas ideologinis ir politinis [dėstytojo A. B.] persekiojimas dėl „neteisingų“ pažiūrų ir įvertintas kaip kėsinimasis į akademinės laisvės pagrindus. <...> Tai, kad ši problema ir pavojus akademinėi laisvei tapo nuolatine VU ir [VU] TSPMI gyvenimo dalimi, liudija Lietuvos mokslininkų sąjungos, Lietuvos švietimo ir darbuotojų profesinės sąjungos ir kitų visuomeninių organizacijų [2017 m.] kreipimasis dėl [dėstytojo A. B.] diskriminavimo pažiūrų ir įsitikinimų pagrindu į LR Seimo Švietimo ir mokslo komitetą, Švietimo ir mokslo ministrę, VU administraciją ir Lietuvos akademinę bendruomenę, kuriame jos atkreipė dėmesį, kad [VU] TSPMI administracijos sprendimas, kuriuo besąlygiškai buvo patenkintas [Prašymas] dėl [dėstytojo A. B.] skaityto kurso statuso keitimo, turi visus diskriminavimo dėl įsitikinimų ar pažiūrų požymius“. Kaip nurodė dėstytojas A. B., „nežinomų asmenų inicijuotą [dėstytojo A. B.] politinį persekiojimą patvirtina 200 studentų grupės 2018-05-16 kreipimasis į VU Senatą, kuriame išsakytas raginimas išsaugoti [dėstytojo A. B.] darbo vietą [VU] TSPMI grindžiamas ne tik akademiniais-profesiniais argumentais, bet ir nerimu dėl akademinės ir dėstyto laisvės būklės [VU TSPMI]. [200 studentų grupės 2018-05-16] kreipimesi teigiama: „Tikime, kad profesoriaus idėjos nors ir ne visiems patinkančios ir priimtinos yra instituto akademinės laisvės išbandymas“. Dėstytojas A. B. paaiškino, kad „po 200 studentų kreipimosi į VU Senatą dėl [dėstytojo A. B.] dėstomos disciplinos ir darbo vietos išsaugojimo į VU rektorių, VU Tarybą, VU Senatą, Lietuvos profesinių sąjungų susivienijimą LAMPSS, Lietuvos mokslininkų sąjungą, bei VU ir Lietuvos akademinės bendruomenės 2018-05-22 pareiškimu dėl [dėstytojo A. B.] persekiojimo už pažiūras kreipėsi Lietuvos visuomeninės organizacijos, prašydamas patenkinti 200 studentų prašymą palikti [dėstytoją A. B.] dėstyti iki šiol skaitytą kursą [VU] TSPMI ir sudaryti kuo palankesnes sąlygas ne tik akademiniais, bet ir viešiesiems debatams aktualiaisiais politikos bei politinės kultūros klausimais, taip pat ir nedelsiant nutraukti jo persekiojimą už pažiūras ir įsitikinimus“. Be to, dėstytojas A. B. paaiškino, kad „Prašymą teikę studentai VU TSPMI administracijai parodė, jog yra nekompetentingi ir jiems neturėtų būti leidžiama formuoti savo studijų programos bei išsakyti savo nuomonės apie studijuojamus dalykus ir jų dėstyto kokybę“.

Pažymėtina, kad, atsižvelgiant į Vilniaus apygardos administracinio teismo įpareigojimą išnagrinėti skundo dalį dėl dėstytojo A. B. galimai padarytų akademinės etikos pažeidimų, skundai Tarnyboje nagrinėjami ta apimtimi, t. y. dėl tų viešų pasisakymų, dėl kurių dėstytojui A. B. kontrolieriaus 2019 m. gegužės 28 d. sprendimu SP-10 buvo konstatuotas akademinės etikos pažeidimas. Kontrolieriaus 2019 m. gegužės 28 d. sprendime SP-10 buvo konstatuota, kad dėstytojas A. B. pažeidė akademinę etiką teiginiais, kuriais jis studentus įvardija nekompetentingais, ir todėl jiems neturėtų būti leidžiama formuoti studijų programos, ir savo kolegas įvardija nekvalifikuotais ir bevaliais, kad VU TSPMI profesoriaus pareigas asmuo užėmė nepelnytai. Šiuo atveju, nagrinėti šie dėstytojo A. B. vieši pasisakymai: Prašymą teikę studentai parodė, kad „yra nekompetentingi ir jiems neturėtų būti leidžiama formuoti savo studijų programos bei išsakyti savo nuomonės apie studijuojamus dalykus ir jų dėstyimo kokybę“; „kiek žinau, [darbuotojo] dėl nekompetencijos <...> fakultetas nepriėmė į darbą. Bet stebuklingu būdu [darbuotojas] atsidūrė [VU] TSPMI ir net tapo [profesoriumi]“; „viskas labai paprasta: kai iš [VU TSPMI] <...> pasitraukė vienas <...> profesorius <...> [VU TSPMI] užtvindė nekvalifikuoti, nieko bendro su politikos mokslais neturintys leftistai“; „[VU TSPMI darbuotojas], mano galva – bevalis“.

Kontrolierius, atsižvelgdamas į tai, kad dėstytojo A. B. ginčytinų VU TSPMI administracijos veiksmų vertinimas buvo pateiktas kontrolieriaus 2019 m. birželio 26 d. sprendime SP-12, pakartotinai susijusių aplinkybių šiame sprendime nevertino. Taip pat kontrolierius pagal savo kompetenciją šmeižto bei garbės ir orumo atvejų nenagrinėja, o dėstytojo A. B. teiginius, galimai pažeidžiančius akademinę etiką, vertino akademinės etikos požiūriu.

Įvertinus viešų pasisakymų turinį, nustatyta, kad dėstytojo A. B. teiginyje – Prašymą teikę studentai parodė, kad „yra nekompetentingi ir jiems neturėtų būti leidžiama formuoti savo studijų programos bei išsakyti savo nuomonės apie studijuojamus dalykus ir jų dėstyimo kokybę“ – studentų nekompetencija siejama su Prašyme išdėstytais motyvais, kurie nurodomi kaip pagrindas pakeisti dėstytojo A. B. dėstyta dalyką iš privalomojo į pasirenkamąjį. Kaip vienoje iš publikacijų nurodo dėstytojas A. B., „Prašyme nurodomi kurso trūkumai netikėti“. Taip pat svarbi aplinkybė, leidžianti daryti išvadą, kad dėstytojo A. B. tikslas buvo ne nuvertinti studentų kompetenciją, bet apginti savo kaip dėstytojo interesus, yra ta, kad dėstytojas savo iniciatyva nesiėmė vertinti studentų kompetencijos iki Prašymo VU TSPMI administracijai pateikimo. Vadovaujantis MSĮ 62 straipsnio 1 dalies 4 punktu (2017-07-01–2017-07-31 įstatymo redakcija), kuriame nustatyta studentų teisė „vertinti studijuojamų dalykų dėstyimo ir studijų aprūpinimo kokybę“, darytina išvada, kad dėstytojo A. B. teiginys, kad „[Prašymą teikusiems studentams] neturėtų būti leidžiama formuoti savo studijų programos bei išsakyti savo nuomonės apie studijuojamus dalykus ir jų dėstyimo kokybę“, yra nepagrįstas. Teiginyje Prašymą teikusių studentų pavadinimas nekompetentingais dėl Prašyme išdėstytų motyvų taip pat nulemtas dėstytojo A. B. interesų gynimo dėl studentų pozicijos jo (dėstytojo) dėstyto dalyko pakeitimo iš privalomojo į pasirenkamąjį. Atsižvelgiant į tai, kad dėstytojas A. B. studentus nekompetentingais pavadino ne dėl studentų žinių, gebėjimų, įgytų dėstytojo A. B. dėstyto dalyko paskaitų metu, trūkumo, daryti išvadą, kad dėstytojas A. B. studentus pavadino nekompetentingais naudodamasis savo kaip dėstytojo viršenybe nėra pagrindo, tačiau publikacijoje pateikti dėstytojo A. B. pasisakymai ir paaiškinimai patvirtina, kad dėstytojas A. B. išreiškė savo nuomonę apie studentų kompetenciją, reaguodamas į studentų Prašyme jo kaip dėstytojo pažiūrų, požiūrio ir gebėjimo pateikti dėstyta dalyką

suprantamai vertinimą. Tarnyboje nėra duomenų, kad dėstytojas A. B. būtų konkuravęs su studentais, demonstruodamas savo kaip dėstytojo viršenybę, tačiau yra duomenų, kad gynė savo teisę ir teisėtą interesą kvalifikuotai ir kompetentingai dėstyti dalyką mokslo ir studijų institucijoje. Šią aplinkybę patvirtina ir tai, kad dėstytojo A. B. kompetencija ir kvalifikacija VU TSPMI nebuvo kvestionuojama, tačiau buvo vertinami ideologinės, politinės pažiūros ir įsitikinimai.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir vadovaujantis VU Akademinės etikos kodekso³ (toliau – Kodeksas) 2.2.4 papunkčiu, kuriame įtvirtinta akademinės etikos pažeidimo sudėtis, teiginį – Prašymą teikę studentai parodė, kad „yra nekompetentingi ir jiems neturėtų būti leidžiama formuoti savo studijų programos bei išsakyti savo nuomonės apie studijuojamus dalykus ir jų dėstyto kokybę“, kvalifikuoti kaip studentų žeminimą, naudojantis savo kaip dėstytojo ar administratoriaus viršenybe, nėra pagrindo.

Dėstytojas A. B. teiginiu „kiek žinau, [kolegos] dėl nekompetencijos <...> fakultetas nepriėmė į darbą. Bet stebuklingu būdu [kolega] atsidūrė [VU] TSPMI ir net tapo [profesoriumi]“ nuvertina kolegos kompetenciją, kuri, jo (dėstytojo) manymu, yra būtina dėstant VU TSPMI, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad Tarnyba duomenų apie tai, kad kolega, kurio kompetenciją kritikavo dėstytojas A. B. viešų teiginių pagrindu, būtų patyręs asmeninį pažeminimą, nėra gavusi, konstatuoti, kad dėstytojas žemino kolegą, naudodamasis savo kaip dėstytojo ar administratoriaus viršenybe, o kolega patyrė pažeminimą, nėra pagrindo.

Dėstytojo A. B. teiginiai „viskas labai paprasta: kai iš [VU TSPMI] <...> pasitraukė vienas <...> profesorius <...> [VU TSPMI] užtvindė nekvalifikuoti, nieko bendro su politikos mokslais neturintys leftistai“; „[VU TSPMI darbuotojas], mano galva – bevalis“, Tarnybos turimais duomenimis, išreikšti dėstytojui A. B. reaguojant į jo dėstyto dalyko pakeitimą iš privalomojo į pasirenkamąjį ir VU TSPMI administracijos veiksmus įdarbinant ir atleidžiant VU TSPMI akademinės bendruomenės narius, vertinant jų kompetenciją. Tarnyba duomenų apie tai, kad VU TSPMI darbuotojas, kurį dėstytojas A. B. pavadino bevaliu, būtų patyręs asmeninį pažeminimą, nėra gavusi, todėl konstatuoti, kad dėstytojas žemino VU TSPMI darbuotoją, naudodamasis savo kaip dėstytojo ar administratoriaus viršenybe, o VU TSPMI patyrė pažeminimą, nėra pagrindo.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje yra įtvirtinta nuostata, draudžianti persekioti už kritiką (32 straipsnio 2 dalis). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra pasisakęs, kad „asmens teisės ar laisvės ribojimo pagrindumas demokratinėje visuomenėje gali būti vertinamas sveiko proto ir akivaizdžios būtinybės kriterijais, jis turi atitikti teisingumo sampratą ir reikalavimus bei Konstitucijoje nustatytas atitinkamos teisės ar laisvės ribojimo galimybes bei sąlygas. <...> Laisvas ir visuotinis keitimasis informacija, nevaržomas jos skleidimas yra ypač svarbus demokratiųjų procesų veiksnys <...>. Valstybė yra atsakinga už konstitucinės vertybės – pliuralizmo – įgyvendinimą“⁴. Kitame nutarime Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „įsitikinimai – talpi, įvairialypė konstitucinė sąvoka, apimantis politinius, ekonominius įsitikinimus, religinius jausmus, kultūrines nuostatas, etines bei

³ Čia ir toliau VU Senato 2006 m. birželio 13 d. protokolu Nr. S-2006-05 patvirtinta Kodekso redakcija.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

estetines pažiūras ir kt. <...> žmogus <...> ginamas nuo bet kokios prievartos, jo pažiūrų negalima kontroliuoti. Valstybinės institucijos privalo užtikrinti ir ginti šią asmens laisvę. Įsitikinimų turinys – žmogaus privatus reikalas. Įsitikinimų bei jų raiškos laisvė įtvirtina ideologinį, kultūrinį ir politinį pliuralizmą; <...> įsitikinimų raiškos laisvė – tai galimybė savo mintis, pažiūras, įsitikimus netrukdomai reikšti žodžiu, raštu, ženklais <...>“⁵.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad žodžio, kūrybos, kūrybos sklaidos ar kita saviraiškos laisvė nėra absoliuti. Konstitucinis Teismas šiuo klausimu yra pasisakęs, kad „jos ribos yra apibrėžtos Konstitucijoje. Šiame kontekste paminėtina, kad, įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių. <...> Konstitucijoje nustatytos kūrybos sklaidos laisvės ribos yra siauresnės. Kaip konstitucinė informacijos ir įsitikinimų raiškos laisvių samprata neapima konstitucines vertybes iš esmės paneigiančios tariamos laisvės skleisti tokias mintis, pažiūras ir t. t., kuriomis yra kurstoma tautinė, rasinė ar socialinė neapykanta, prievarta bei diskriminacija, asmenys yra šmeižiami arba visuomenė ar atskiri jos nariai yra kitaip dezinformuojami, taip ir konstitucinė kūrybos sklaidos laisvės samprata neapima minėtas konstitucines vertybes iš esmės paneigiančios tariamos laisvės žodžiu, raštu, ženklais, kitokiais informacijos perdavimo būdais ir priemonėmis platinti ar kitaip skleisti tokias mintis, pažiūras ir t. t., kuriomis yra kurstoma tautinė, rasinė ar socialinė neapykanta, prievarta bei diskriminacija, asmenys yra šmeižiami arba visuomenė ar atskiri jos nariai yra kitaip dezinformuojami <...>. Konstitucija netoleruoja situacijų, kai kūrybos sklaidos laisve, kaip ir išraiškos laisve apskritai ar kuria nors kita žmogaus konstitucine teise arba laisve, yra piktnaudžiaujama, kai ja naudojamos kaip tokių veiksmų, kuriais iš esmės yra paneigiamos kurios nors Konstitucijoje įtvirtintos ir jos ginamos bei saugomos vertybės, priedanga“⁶.

Atkreiptinas dėmesys į MSĮ 60 straipsnio 4 dalį, kurioje nustatyta, kad „Akademine bendruomenė naudojami akademinė laisve ir vadovaujasi Akademinės etikos kodeksu, kurį atsižvelgdamos į akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus rekomendacijas parengia ir tvirtina mokslo ir studijų institucijos“ (pabraukta mūsų). Pastebėtina, kad tokia MSĮ nuostata naudojimąsi akademinė laisve sieja su jo (naudojimosi) gaire, t. y. su Akademinės etikos kodekso nuostatomis ir su akademinės bendruomenės narių elgesio suderinamumu su juo (Kodeksu).

Kodekso 2.1 punkte nustatyta, kad „Universiteto bendruomenės narių saviraiškos laisvė apima akademinę laisvę, t. y. galimybę atvirai dėstyti savo požiūrį į studijų ir mokslinių tyrimų organizavimą ir administravimą, necenzūruojamai (laisvai ir atvirai) išreikšti kritines idėjas. Atsakingas naudojimas šia laisve reikalauja, kad dėstytojai tokią pat laisvę pripažintų ir kitiems bendruomenės nariams, palaikytų kritinio mąstymo tradiciją bei atviro svarstymo atmosferą Universitete. Atsakingam naudojimuisi akademinė laisve prieštarauja: 2.1.1. nepakantumas kito nuomonei; 2.1.2. teisės išsakyti ir ginti savo nuomonę priimant sprendimus, reikšmingus Universiteto bendruomenei, jo padaliniams ar pačiam asmeniškai, ignoravimas arba sąmoningas ribojimas“.

Kodekso 2.2 punkte nustatyta, kad Universiteto bendruomenės narių santykiai grindžiami pagarbos, geranoriškumo, nešališkumo ir nediskriminavimo principais. Akademinę etiką pažeidžia:

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

⁶ Ibid.

„studentų ar kolegų žeminimas naudojantis savo kaip dėstytojo ar administratoriaus viršenybe (piktinaudžiavimas antrojo asmens vienaskaita kreipiantis į studentą, piktavališkas ironizavimas, sąmoningas, neturintis objektyvios priežasties vertimas laukti sprendimo ar priėmimo sutartu laiku ir pan.)“ (Kodekso 2.2.4 papunktis).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, nustatyta, kad nėra pagrindo tvirtinti, kad dėstytojas A. B. viešais pasisakymais VU TSPMI akademinės bendruomenės narius siekė pažeminti, kad pateikęs savo viešą nuomonę ir vertinimus peržengė akademinės laisvės ribas. Taip pat pažymėtina, kad dėstytojo A. B. vieši pasisakymai VU TSPMI akademinės bendruomenės narių atžvilgiu yra menkinančio pobūdžio, tačiau, vadovaujantis Kodekso 2.2.4 papunkčiu, kuriame akademinės etikos pažeidimas siejamas su naudojimosi kaip dėstytojo ar administratoriaus viršenybe sąlyga, kvalifikuoti dėstytojo A. B. viešus pasisakymus pagal Kodekso 2.2.4 papunktį nėra pagrindo.

Kontrolierius, išanalizavęs ir įvertinęs pateiktą informaciją ir ją patvirtinančius dokumentus bei teisinį reglamentavimą, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 17 straipsnio 11 dalies 10 punktu,

n u s p r e n d ė:

pripažinti skundų dalis nepagrįstomis.

Kontrolieriaus sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Vilniaus apygardos administraciniam teismui (Žygimantų g. 2, 01102, Vilnius) per vieną mėnesį nuo šio sprendimo įteikimo datos.

Akademinės etikos ir procedūrų kontrolierė

Loreta Tauginienė